

**Universiteit
Leiden**
The Netherlands

Jenever, een oer-Hollands drankje? Distilleren in de vroegmoderne tijd

Dekker, T.M.A.M.

Citation

Dekker, T. M. A. M. (2022). Jenever, een oer-Hollands drankje? Distilleren in de vroegmoderne tijd. In .
Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3304592>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3304592>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

JENEVER, EEN OER- HOLLANDS DRANKJE?

Distilleren in de vroegmoderne tijd – Theo Dekker
Chemie Historische Groep

Universiteit
Leiden

Instituut voor Geschiedenis

De oorsprong van distilleren

- Distilleren sinds de tweede eeuw (na Christus)
 - *Vergelijkbare technieken werden al eeuwen eerder gepast*
- Omstreeks 1100 de eerste 'gebrande wijnen' ofwel brandewijnen in Zuid-Europa

<- *Alambiek van Synesios, 4de eeuw na Christus*

Van medicijn naar 'genotsmiddel'

- Distilleren met name door alchemisten en apothekers in de middeleeuwen
- Ziektes en epidemieën zoals de pest stimuleerden de productie van 'medicinale wateren'
- In 1497 voor het eerst accijns geheven op 'gebrande wijn' in Amsterdam

'Branden' / stoken

- Twee verschillende processen:
 1. Gebrande 'wijn' maken = distilleren van wijn
 2. Moutwijn maken = vergisten van graan -> distilleren

- P. Hermanni, *Een constick distileerboeck* (1570) p. 116.

Ende dit sal y geen wonder dunckē te zijn, so ghy aenmerct hoe dat huydensdaechs wt mout, wt gerst, tarwe, roggen, hauer: wt bier en bierheue: la wt verlegen bier ende wijn, die niet bequā zijn om drincken, Wateren gedistileert worden, den gebranden wijn in alles gelijk zijnde: Daerō sy ooc vanden gemeenen manne, niet alleen gebranden wijn genoemt, maer ooc voor branden wijn ghedroncken ende betaelt worden. Nu is ymmer by allen verstandighen onwedsprekelijk, dat sodanige wateren gheene gebranden wijn en zijn, noch ooc de cracht ende duechden vanden brandewijn en hebben, ouermids het se

BRANDEWIJN VERSUS MOUTWIJN

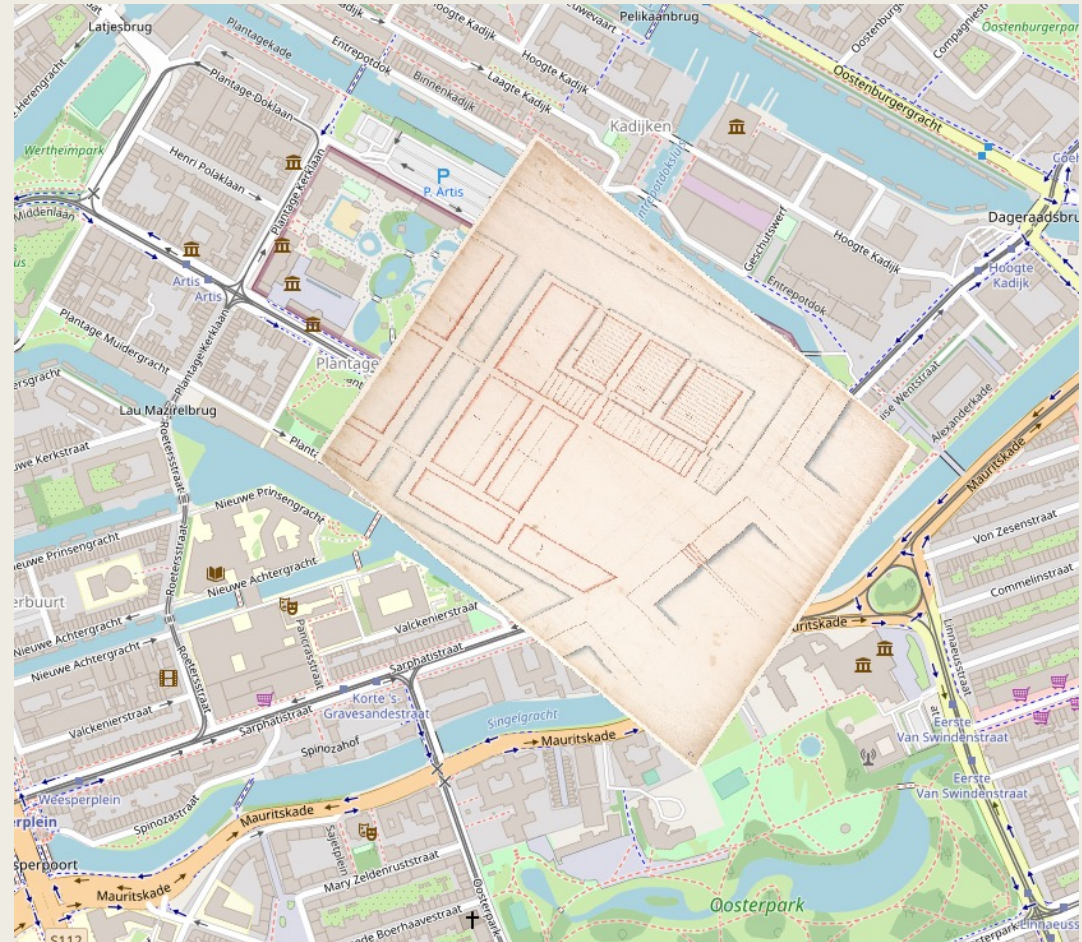

Van brandewijn naar moutwijn

- Amsterdam als graanmarkt van Europa
- 1671 import verbod op Franse (brande)wijnen
- Exponentiele groei in productie moutwijnen

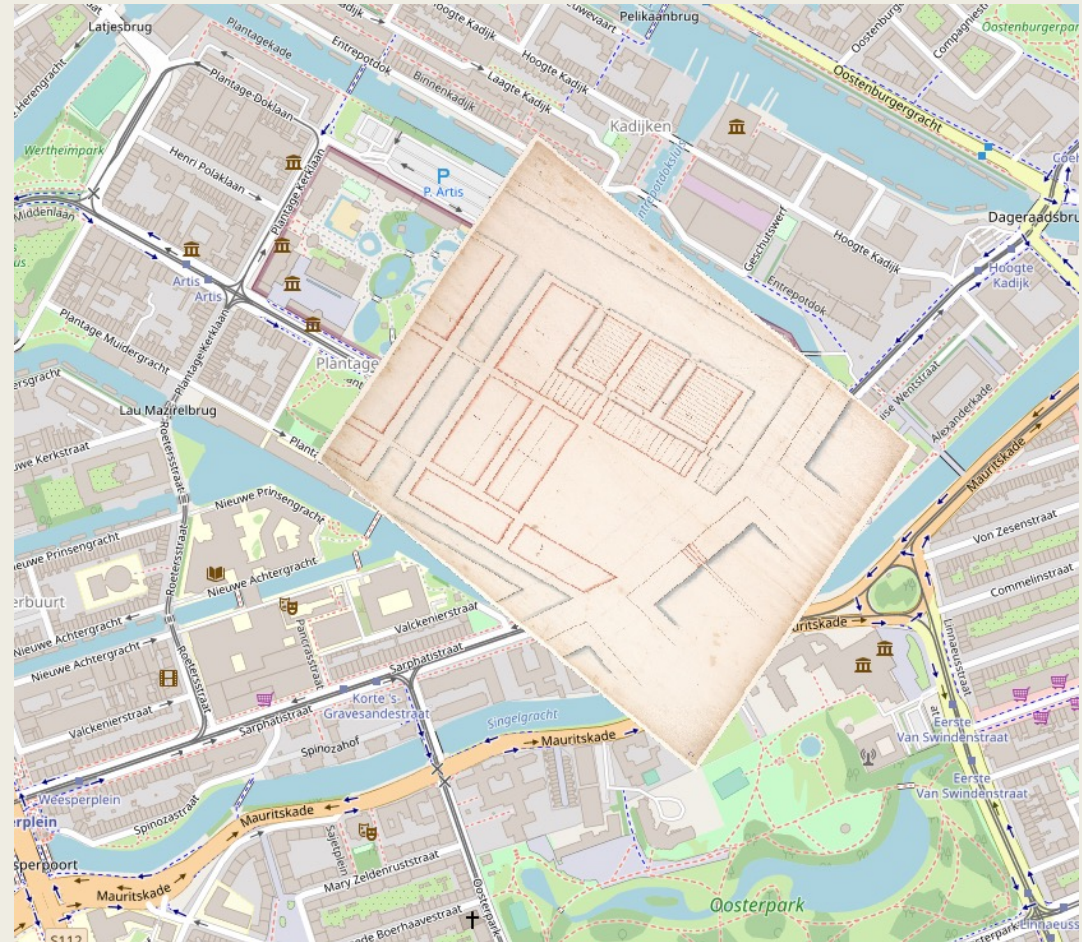
Een geschikte locatie?

- Geschikte grond aan de rand van de stad
- Hendrik Roeters (1617-1699) en zakenlieden willen Weesp wegconcurreren
 - Erven tot Brandewijn. branderijen bij de Muyder poort buyten 's dycks by de Verckens gehouden mogen worden

Een geschikte locatie?

- ‘onlijdelijke [onverdraaglijke] en continuee waessem, stoom, stanck ende vuyligheyt van ’t doorlopen der spoeling [...] als onverdraegelijke hitte, welcke allesints door hare mueren penetreert’

Exponentiële groei van het aantal branderijen (Schiedam)

- 1705: 1 branderij op 117 inwoners
- 1748: 1 branderij op 88 inwoners
- 1796: 1 branderij op 57 inwoners

- Rotterdam: 1 branderij op 900 inwoners
- Leiden: 1 branderij op 7621 inwoners

- 1752, Jan de Kuyper koopt distilleerderij in Schiedam

Is jenever een oer-Hollands drankje?

- Gigantische export vanaf de achttiende eeuw (85%).
- Van 'gebrande' wijn, naar moutwijn door internationale ontwikkelingen
- Graan in overvloed – dat was anders in de Zuidelijke Nederlanden

De L O F der
J E N E V E R.

Opedragen aen de Burgeren en Inwoonderen der Steden
KEULEN, RHYNBERK, SCHIEDAM, WEESP,
en AMSTERDAM;

M I T S G A D E R S

Aan alle *Moutwyn-* en *Jenever-Stookers*, *Koopers* en
Verkoopers, in 't groot en klein.

I N dien ooit iemand schreef tot voordeel
Van iets dat na zyn zin of oordeel,
Verdiende een algemeenen lof,
Ik kies hier geen geringe stof.
Laet andren in hun Dichten melden
De roem van Mavors Oorlogshelden,
Of zingen op een zoeter toon
Den lof van *Venus* en haar' Zoon;
'k Zal zingende de lof verbreyen
Van *Moutwyn* en *Jeneverbeyen*.
A P O L L O, die door uwe macht
Der Dicht'ren brein vervult met kracht,
En maekt hun doffe geesten vaerdig,
Vergeef my, zoo ik u te onwaerdig
Voorby treë; en aen and'ren sineek,
Om hulpdrank, uit een and're Beek,
Als eertyds, door de Hengstepooten,
Op *Helicon* is voortgesproten.
ô Milde *Ceres*! laet uw Graen,
Laet *Boomgod*, laet uw' Vruchten staen;
Kom *Graengodes*, en milde Gever,